

Maar dit zijn hoofdwerk is zeker het voortreffelijkste, wat op dit gebied geleverd is. De biographische artikelen zijn bewerkt, nadat de auteur alle hulpmiddelen, die beschikbaar waren, gebruikt had. De noten, vaak belangrijker dan de tekst, bewaren de bewijzen van eene lectuur, die bijna onbegrijpelijk is. De blaam van atheïsme, door Jurieu op hem geworpen, ik durf zeggen ten onrechte, ja zonder schijn van grond, heeft bij velen uit de nakomelingschap echter een vrees voor den Dictionaire doen ontstaan, die belachelijk is. Laat men tientallen van artikelen ongelezen, dewijl men ergernis neemt aan dat over David? Berooft men zich van zijne voorlichting ten aanzien van de stelsels der oude wijsgeeren, dewijl men hemzelve over deze eigene onderwerpen sceptisch hoort spreken? . . . . «Gaarne noem ik met Weiss (Hist. des Réfug. protest. II. p. 113) die Dictionaire een monument gigantesque d'une érudition riche et variée, dans lequel trouva place toute la science du dix-septième siècle; . . .» (1).

Ook een tak van litteratuur, die in onze dagen veel, misschien te veel tijd in beslag neemt, de boeken aankondigende en beoordeelende tijdschriften, heeft Bayle hier te lande inheemsch doen worden door zijne «Nouvelles de la République des Lettres», die van 1684 tot 1687 (2) in 36 deeltjes verschenen. Het denkbeeld was

---

De Oeuvres diverses verschenen in 4 dl. fol. (1727—1731) in den Haag.

De edities van de Dictionaire hist. et crit. van 1730 en 1740 te Amsterdam bevatten Bayle's leven door den uitgever Des Maizeaux en zijn ook in fol., terwijl van 1820—1824 te Parijs eene octavo-editie in 16 deelen verscheen. De 1^e, 2^e en 5^e uitgave (1697, 1702 en 1740) bevinden zich in de Bibliotheek onzer gemeente.

(1) Woorden van Chr. Sepp in zijn Godgeleerd Onderwijs in Nederland enz. Dl. II. p. 135.

(2) De slechte toestand zijner gezondheid dwong hem toen reeds dit werk te staken.